OIKEUSMINISTERIÖ

Lainvalmisteluosasto
LsN Mari Aalto

17.11.2017

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Oikeusministeriön vastaus lakivaliokunnan esittämiin kysymyksiin ulosoton suojaosuudesta HE 150/2017 vp käsittelyn yhteydessä

1) Esityksessä on arvioitu, millaisia vaikutuksia on suojaosuuden nostamisella 900 euroon. Millä perusteella valittiin juuri em. taso?

Työllisyyspaketti -työryhmä on vuonna 2016 esittänyt ulosoton suojaosuuden korottamista 30,09 euroon päivässä eli 902,60 euroon kuukaudessa (työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja – Työelämä – 33/2016, s. 21). Tämä on syy sille, että oikeusministeriön asettama kannustinloukkutyöryhmä käytti mietinnössään (oikeusministeriön julkaisusarja Mietintöjä ja lausuntoja 38/2017) arvoa 900 €/kk.

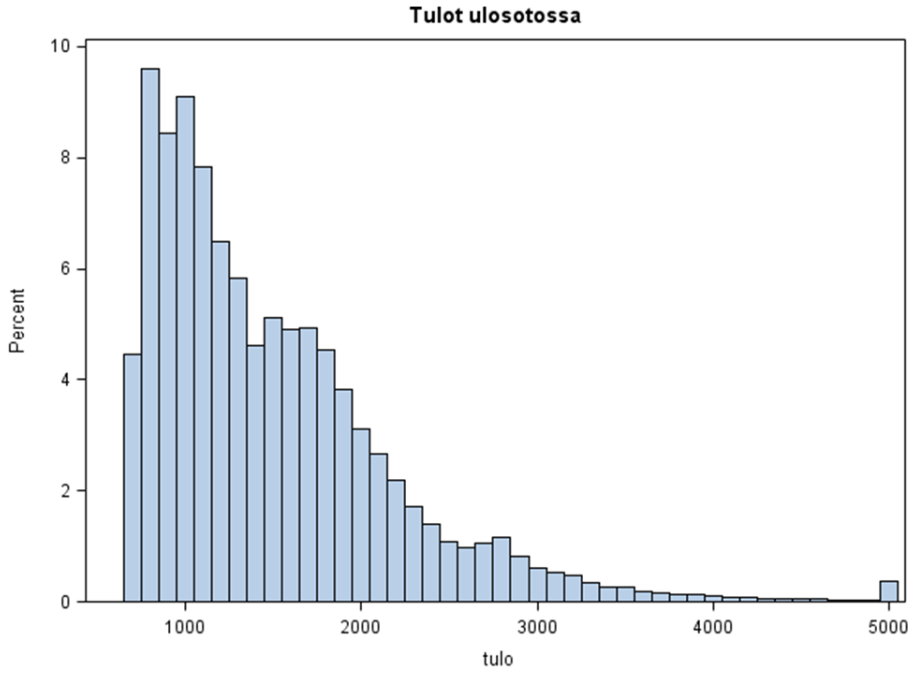
2) Mitä vaikutuksia olisi sillä, että suojaosuuden taso nostetaan takuueläkkeen tasolle?

Vaikutukset velkojien asemaan ja julkiseen talouteen

Takuueläkkeen määrä on 760,20 €/kk. Maaliskuun 2016 toistuvaistulon ulosmittauksen perusteella tehdyn laskelman mukaan korotetulla suojaosuudella olisi jäänyt kertymättä noin 3,2 miljoonaa euroa ja syyskuun vastaavan laskelman perustella noin 3 miljoonaa euroa. Vuositasolla menetys velkojille olisi siten 36–38,4 miljoonaa euroa. Lisäksi useampi velallinen tulisi tulorajaulosmittauksen piiriin, jolloin ulosmitattujen tulojen määrä vähenisi lisää sen johdosta, että tulorajaulosmittauksessa (nettopalkka enintään kaksi kertaa suojaosuus) velalliselle myönnetään automaattisesti kaksi vapaakuukautta vuodessa.

Laskennallisesti suojaosuuden korottaminen 760,20 euroon vähentäisi julkisvelkojien kertymiä 16–17 miljoonaa euroa vuodessa. Julkisen sektorin velkojen osalta saamatta jääneet tulot olisi kerättävä jollakin muulla tavalla.

Vuoden 2016 maaliskuussa toistuvaistulon ulosmittaus on suoritettu 74 318 velalliselta. Jos suojaosuus olisi ollut 760,20 euroa kuukaudessa, kokonaan ulosmittauksen ulkopuolelle olisi jäänyt noin 4 100 velallista. Niiltä, jotka putoaisivat ulosoton ulkopuolelle, ulosmitattaisiin keskimäärin 36,60 euroa vähemmän kuin nykyisellä suojaosuudella. Kaikkien ulosotossa olevien keskimääräinen helpotus olisi 43,60 euroa.

Kuva 7: Ulosottovelallisten nettokuukausitulojen jakauma maaliskuussa 2016, arvioituna ulosoton tietojärjestelmä Uljaksesta saatujen ulosmittaustietojen perusteella. (5000 euroon sisältyvät kaikki ne, joiden tulo on vähintään 5000 euroa.)

On myös huomattava, että osa velkojista on yksityishenkilöitä, kuten lapsia, joiden vanhempi ei maksa elatusapua vapaaehtoisesti, rikoksen uhreja ja yksityisten välisen riidan voittaneita jne. Suojaosuuden korottaminen saattaisi olla heidän kannaltaan kohtuutonta.

Samoin on huomattava, että suojaosuuden korottaminen vähentäisi ulosmittauksen määrää kaikissa tuloluokissa. Se vähentäisi tuntuvasti hyvätuloisten ulosmittausta.

Vaikutukset velallisen asemaan ja maksumoraaliin

Suojaosuuden korottaminen tarkoittaisi, että nykyistä useampi velallinen todettaisiin ulosotossa varattomaksi. Ulosoton varattomuusesteestä seuraa maksuhäiriömerkintä, jonka perusteella luotonantaja näkee, ettei henkilöltä saada ulosotonkaan kautta perittyä mitään. Tämä johtaa käytännössä velallisen luottokelvottomuuteen. Suojaosuuden korottamisella vaikeutettaisiin siten alimpien tulonsaajaryhmien mahdollisuutta saada luottoa ja rahoittaa hankintojaan. Esimerkiksi kodinkoneen ostaminen osamaksukaupalla, puhelinliittymän avaaminen, vuokra-asunnon vaihtaminen tai vakuutuksen ottaminen vaikeutuisi huomattavasti. Jos suojaosuuden määrä korotettaisiin takuueläkkeen tasolle, tulisi takuueläkkeen saajista luottokelvottomia.

Suojaosuuden korottaminen, kuten myös muut ulosmittausta vähentävät toimenpiteet, tarkoittavat sitä, että velan maksu siirtyy myöhäisempään ajankohtaan. Viivästyskoron kertymisen vuoksi velkamäärä kasvaa. Tämän näkökohdan painoarvo on sitä suurempi, mitä suurempi velallisen ulosottovelan kokonaismäärä on.

Suojaosuuden korottamisella saattaisi olla myös maksumoraalia heikentäviä vaikutuksia. Tuntuva korotus suojaosuuteen antaisi signaalin siitä, ettei alimpiin tulonsaajaryhmiin kuuluvien tarvitsisi edes yrittää maksaa velkojaan, kun heiltä ei ulosotonkaan kautta saataisi perittyä mitään. Tuntuva korotus tarkoittaisi, että nykyistä suurempi osa veloista jäisi maksamatta. Tämä voisi heikentää luotonantajien

luottamusta luottojen takaisinmaksuun, ja näkyä esimerkiksi kohonneen riskin johdosta korkeampina luottojen hintoina.

Vaikutukset työnteon taloudellisiin kannustimiin

Ulosoton kannustinloukkutyöryhmän mietinnössä on laskettu ulosoton suojaosuuden vaikutus työnteon taloudellisiin kannustimiin efektiivisen marginaaliveroasteen ja työllisyysveroasteen kannalta (ks. oikeusministeriön julkaisusarja Mietintöjä ja lausuntoja 38/2017 s. 21–22). Laskelmat on tehty 900 euron suojaosuuden pohjalta. Koska ajatuksella suojaosuuden korottamisesta takuueläkkeen tasolle ei selvästikään tavoitella esityksen tavoitteena ollutta työllistymisen kannustinloukkujen purkamista, ei näitä laskelmia ole tehty uudelleen.

3) Onko esitystä valmisteltaessa tai muutoin oikeusministeriössä arvioitu suojaosuuden porrastamista siten, että huomioon otettaisiin elinkustannusten erot eri puolilla maata?

Ulosmittausjärjestelmää viimeksi uudistettaessa on päädytty siihen, ettei asumis- tai muita elinkustannuksia tule ottaa huomioon suojaosuudessa (HE 13/2005 s. 78–79) . Asumis- ja muut elinkustannukset otetaan kuitenkin huomioon ulosmittauksen määrässä erilaisten helpotusten kautta.

Velalliselle myönnetään ulosmittaukseen vapaakuukausia sillä perusteella, että velallisen välttämättömät asumiskustannukset tai muut elinkustannukset ovat hänelle ulosmittauksen jälkeen jäävään määrään nähden korkeat (UK 4:52). Velallinen voi tällä perusteella saada pyynnöstä enintään kolme vapaakuukautta vuodessa. Vapaakuukauden aikana ulosmittausta ei suoriteta lainkaan.

Tulorajaulosmittauksessa (nettopalkka enintään kaksi kertaa suojaosuus) vapaakuukausia myönnetään viran puolesta vuodessa kaksi ja kolmannen voi saada pyynnöstä. Automaattiset vapaakuukaudet ovat osa pienituloisten velallisten vähimmäissuojaa (LaVM 5/2006 vp s. 5).

Palkasta voidaan myös ulosmitata säännönmukaista pienempi määrä, jos velallisen maksukyky on sairauden, työttömyyden, velallisen maksaman elatusavun tai muun erityisen syyn vuoksi olennaisesti heikentynyt (UK 4:51.1).